

Literatura.

Dr. Fr. Vážný, II. president nejvyššího soudu: **O ústrojí a příslušnosti soudů**, druhé doplněné vydání, Brno 1926 str. 301.

Knihy tato, jak z nadpisu již vidno a jak také z vnitřního rozdělení látky jest patrné, obsahuje všeobecnou část látky procesního práva, výklad o ústrojí a příslušnosti soudů, tudíž to, co ve svém obsahu tvoří jurisdikční normu. Předslán jest úvod, ve kterém spisovatel stručně vykládá pojem, zdroje a písemnictví civilního procesu.

Soudní řízení ve věcech sporných neboli civilní proces jest souhrn úkonů „soudce a sporujících se stran, jež, spíaty jsouce pořádkem ústrojným, nesou se k tomu, by soukromoprávní nárok byl soudním výrokem jednou pro vždy určen a přestal jednou pro vždy býti zdrojem svárů a neshod“. Souhrn právních pravidel úkonů tyto upravujících tvoří právo procesní v objektivním slova smyslu.

Hlavním zdrojem procesního práva jsou dodnes zákony procesní reformy z r. 1895 a 1896; k nim se druží jednak zákony vydané před reformou (ovšem v míře již nepatrné), jednak zákony vydané již po reformě a zákony republiky československé. Předpisy práva procesního jsou jako jinak předpisy práva veřejného rázu donucovacího, jest to jus cogens.

Procesuální předpisy tyto sluší vykládati podle všeobecných zásad obsažených v §§ 6 a 7 obč. zákona. Zvláště jest uvést:

a) výklad historický, který se pokouší vystihnouti pravý smysl pochybné normy procesuální, vraceje se k právním názorům, které převládaly v čase vydání zákona a jimiž zejména byli prodchnuti tvůrci zákona;

b) t. zv. zodpovědění otázek. Dříve než procesní reforma z r. 1895 a 1896 nabyla účinnosti, byly různé pochybné otázky sebrané ze společných týdenních schůzí, rozpravných večírků a zvláštních vyučovacích kursů soudců všech obvodů vrchních zemských soudů předloženy ministerstvu spravedlnosti; toto je buď zodpovědělo samo, nebo v závažnějších případech dalo zodpovědění plenárním senátem nejvyššího soudu. Obsah toho všeho tvoří t. zv. zodpovědění otázek; výklad zde obsažený není ovšem autentický, nicméně však měl značný vliv na vývoj procesuální praxe;

c) nálezy nejvyššího soudu, jež jsou uveřejňovány ve zvláštních sbírkách nejen v bývalé monarchii, nýbrž nyní také v československé republice;

d) právo obyčejové, jež ovšem nemá derogační moci proti předpisům práva procesního; kde soudní řád se ootýká práva obyčejového, jde jen o právo hmotné, nikoli procesní.

V otázce místních mezi procesního práva dlužno rozlišovati dvojí: jednak podle jakého procesního práva jest projednávati spor v tuzemsku, jednak podle jakého občanského práva jest spor v tuzemsku řešiti. Ve směru prv uvedeném rozhodná jest tu t. zv. lex fori, t. j. spor se projednává podle procesuálních předpisů platných v místě, kde má soud své sídlo. Ovšem lex fori neplatí ohledně způsobilosti býti stranou ve sporu a způsobilosti ke sporu, dále ohledně žalovatelnosti nároku a jeho promlčení, a konečně ohledně obřadných náležitostí svědků a listin, poněvadž ve všech těchto případech nejde o právo procesní, nýbrž hmotné. Ve směru na druhém místě uvedeném platí předpisy práva občanského. Procesuální práva cizinců před tuzemskými soudy se posuzují v prvé řadě podle mezinárodních smluv, jinak však podle zásady reciprocity formální, po případě reciprocity materiální.

V otázce časových mezi procesního práva rozeznává theorie trojí soustavu: soustavu jednotnosti mezi sporu, soustavu jednotlivých procesních období a soustavu izolovaných úkonů procesních. Vykládáti podrobně tyto soustavy

a jejich dosah však netřeba, poněvadž od doby, kdy nové zákony procesní nabyly účinnosti, uplynulo více než jedno čtvrtstoletí, takže případ, že by spor zahájený za působnosti dřívějšího práva procesního nebyl dosud skončován, byl by opravdu velikou vzácností.

Literatura nového práva procesního jest zde uvedena podrobně, a to jak ohledně soustavných prací, tak i pokud jde o monografie.

Po tomto úvodu přechází spisovatel k vlastní látce. Oddělení první jedná o předmětu sporného řízení. Tímto předmětem jsou soukromoprávní věci sporné. Nepalťí sem důsledkem toho jednak věci trestní a veřejnoprávní, jednak věci řízení nesporného.

Proti řízení trestnímu jest vymezeno řízení sporné tak, že ono odčítuje bezprávi trestní, toto pak bezprávi civilní. Soukromoprávní nároky vzešlé z činu trestného lze uplatňovati buď připojením se k řízení trestnímu, nikoli také k řízení disciplinárnímu nebo k řízení před trestním soudem vojenským, buď domáháním se jich pořadem práva. Jde-li zároveň o bezprávi civilní a trestní, platí zásada, že soud civilní i trestní sám o sobě provádí řízení bez ohledu na řízení, které se koná u soudu druhého. Ovšem civilní soud, vzejde-li během sporu podezření činu trestného, který, jak lze očekávati, bude mít rozhodný vliv na řešení sporu, může buď tuto otázku jako prejudiciální si vyřešiti pro svou potřebu sám, anebo přerušiti řízení soudní, až cestou trestní bude tato věc vyřízena. Rovněž trestní soud samostatně pro svou potřebu posuzuje otázky soukromoprávní. Avšak jde-li o prejudiciální otázku platnosti manželství, jest trestní soud povinen sečkati, až civilní soud o této otázce pravoplatně rozhodne; navzájem pak civilní soud je povinen k žádosti trestního soudu sečkati s řízením o nároku z právního jednání, pro které se koná řízení trestní pro lichvu. Zprošťující rozsudek trestního soudu nemá vlivu na rozhodnutí civilního soudu o tom, je-li zde bezprávi civilní. Jest však civilní soudce vázán obsahem pravoplatného odsuzujícího rozsudku soudu trestního, závisí-li rozhodnutí na tom, je-li jaký čin trestný prokázán a dlužno-li jej komu přičítati. Rovněž byl-li pozdějším trestním rozsudkem odčiněn prvotní rozsudek trestní, na kterém byl vybudován rozsudek civilní, lze se na civilním soudu domáhati nápravy žalobou o obnovu sporu.

V poměru řízení soudního k řízení správnímu dlužno náležitě rozlišovati poměr soudů k moci zákonodárné a k moci správní a výkonné.

1. Poměr soudů k moci zákonodárné jest dán ústavou: soudce může zkoumati jen, byl-li zákon řádně vyhlášen; do otázky však, byl-li zákon také správně usnesen a je-li ve shodě s ústavou, pouštěti se nesmí.

2. Poměr soudů k moci výkonné jest dán rovněž ústavou; soudce má právo, řeše určitou právní věc, zkoumati platnost nařízení; to znamená, že otázka platnosti či neplatnosti určitého nařízení jest proň nikoli otázkou hlavní, nýbrž prejudiciální a že se touto otázkou obírá jen při řešení určité právní věci a nikoli ve výroku rozsudečném, nýbrž v důvodech rozhodovacích.

3. Poměr soudnictví ke správě jest dán také ústavou: soudnictví jest od správy ve všech stolicích odděleno. Zákonem není však všeobecně stanoveno, které věci spadají v pravomoc soudů a které jsou přikázány úřadům správním. Jako zásadu lze stanoviti, že před soud náležejí poměry životní, které jest posuzovati podle zásad práva soukromého, před úřady správní pak věci, k nimž jest přihlížeti podle zásad práva veřejného. Je-li vznesena tudíž na soud věc spadající do oboru správy, odmítne ji soud pro nepřípustnost pořadu práva. Dojde-li pak k tomu, že jak soud, tak i úřad správní určitou věc právní buď si osvojují (kompetenční konflikt kladný), nebo odmítají (kompetenční konflikt záporný), rozhoduje o příslušnosti zvláštní sedmičlenný senát, složený ze tří členů nejvyššího soudu, ze tří členů nejvyššího právního soudu a z předsedy jmenovaného na dobu tří let vládou.

Ze zásady, že soudy vyřizují jen věci soukromoprávní a úřady správní věci veřejnoprávní, jsou v tom i onom směru určité výjimky, které v tomto spisu jsou také podrobně uvedeny.

Oddělení druhé obsahuje podměty soudního řízení. Jsou to jednak osoby hlavní, jednak osoby vedlejší. Hlavní osoby jsou ty, bez jichž účastenství

spor vůbec nelze platně projednávatí a vyříditi; jsou to: žalobce, žalovaný a soudce. Vedlejší osoby jsou ty, které činnost hlavních osob jen podporují nebo doplňují.

Soudem rozumíme orgán, který, máje ústavou zaručenu samostatnost a neodvislost, vykonává trvale pravomoc soudní. Souhrn soudů v jejich souřadnosti a v jejich nadřízenosti a podřízenosti tvoří soudní organizaci neboli ústrojí soudů. Soudnictví jest funkcí státní moci a vykonává se státními soudy. Organizace, věcná a místní příslušnost státních soudů, jakož i řízení před nimi jsou upraveny zákonem. Soudnictví vykonávají soudcové právníci; soudů ryze laických není.

Osoby, jež jsou zúčastněny při výkonu spravedlnosti, jsou: soudcové ve smyslu základního zákona státního o moci soudcovské, soudcové pomocní, přísežní zapisovatelé a kancelářští úředníci jakožto pomocníci soudů, soudní sluhové resp. nyní soudní zřizenci a podúředníci pro doručování a výkon exekuce, úředníci soudních schovacích úřadů a noláři jako soudní komisaři.

Soudce jinak zcela způsobilý k soudcovskému úřadu nesmí za jistých okolností vykonávati soudcovský úřad buď při určitém soudu nebo v určité právní věci. Prvý případ jest tu, jsou-li u téhož soudu soudcové spolu příbuzní nebo sešvakvení, druhý případ, je-li tu důvodná obava předpojatosti. Předpojatost způsobuje, že soudce jest z rozhodování určité právní věci buď vyloučen, nebo že může býti platně odmítnut. Důvody vyloučení jsou vypočteny zákonem. Skutečnost, že se rozhodování zúčastnil soudce po zákonu vyloučený, způsobuje zmatečnost celého jednání; takovýto soudce jest povinen sám věc oznámiti, a strany mají právo důvod vyloučení uplatňovati v jakémkoli období sporu; i po pravoplatném ukončení sporu lze důvod vyloučení uplatňovati žalobou o zmatečnost. Vyloučení působí ex tunc. Důvody odmítnutí nejsou vypočteny zákonem a působí vadnost jednání. Strana jest povinna uplatniti důvod odmítnutí dříve, než se pustí do jednání, resp. ihned, jakmile se o tomto důvodu dozvěděla, jinak toto své právo ztrácí. Vadnost působí ex nunc.

Soudnictví jest organizováno dvojím způsobem; jest tu jednak zřízení sborové neboli kolegiální, jednak pojediné neboli monokratické. Zřízení monokratické jest bezvýjimečně u okresních soudů, v určitých, přesně stanovených případech u sborových soudů prvé stolice. dále u sborových soudů druhé stolice a u nejvyššího soudu, pokud jde o t. zv. věci běžné neboli kurentky. Jinak převládá naprosto zřízení sborové.

Pravomocí soudní nazýváme souhrn práv, která přísluší státu k zachování právního pořádku v poměrech soukromoprávních. Pravomoc soudů jest odlišná od správy soudnictví; tato přísluší ministru spravedlnosti, jehož orgány při tom jsou soudy a státní zastupitelstva, hlavně přednostové soudů, onu vykonávají jen soudy. Soudy jsou řádné a mimořádné; řádnými soudy jsou soudy okresní, sborové soudy prvé stolice, sborové soudy druhé stolice a nejvyšší soud, mimořádnými soudy jsou u nás jen soudy živnostenské.

Příslušností soudní nazýváme spojitost právní věci se soudem určitého druhu a určitého místa. Příslušnost jest buď věcná neboli předmětná a místní. Věcná příslušnost jest působnost soudu vymezená co do druhu věci jemu vůbec přikázaných, s hlediska věci pak spojitost její se soudem určitého druhu. Místní příslušnost jest spojitost určité právní věci s jistým soudem, jehož činnost povšechně a zásadně obsahuje věci takovéhoho druhu.

Příslušnost věcná i místní jest stanovena zákonem. Výjimečně, ovšem jen v mezích zákona, může býti příslušnost soudu přesunuta jednak rozkazem vyššího soudu, jednak prohlášením ministra spravedlnosti, jednak také srovnalou vůlí stran.

Rozkazem vyššího soudu určuje se příslušnost soudu pro určitou právní věc: je-li dána věcná příslušnost tuzemské soudní pravomoci, ale není tu podmíněk místní příslušnosti nebo nelze je zjistiti, při delegaci, dále může odvolací nebo dovolací soud na místo procesního soudu určití k projednání věci jiný soud téhož druhu, zrušil-li rozsudek pro zmatečnost sběhší se v prvé stolici a záležející v tom, že se jednání v prvé stolici zúčastnil soudce vyloučený nebo

platně odmítnutý, anebo že soud prvé stolice nebyl náležitě obsazen, konečně, je-li tu kladný nebo záporný spor o příslušnost mezi dvěma tuzemskými soudy. Prohlášením ministra spravedlnosti určuje se příslušnost soudu, je-li tu kladný nebo záporný spor o příslušnost mezi tuzemskými soudy a cizozemskými soudy nebo úřady, anebo je-li pochybnost, zda osoba, mající exterritorialitu jest podrobena tuzemské soudní pravomoci, či zda určitá osoba skutečně má exterritorialitu. Strany konečně samy se mohou podrobiti soudu jinak nepřislušnému (t. zv. prorogatio fori). Může se tak státi na základě výslovného ujednání (prorogace konsensuální) nebo mlčky tím, že žalobce podá žalobu u soudu nepřislušného a žalovaný včas nevznesl námitku nepřislušnosti soudu (prorogace preklusivní). Po zákonu jest však prorogace v určitých případech nepřípustná; vyloučena jest vůbec v řízení nesporném a v řízení exekučním a konkursním.

Příslušnost soudu jest vymezena pokud se týče času, místa a objemu. Co do času jest vymezena potud, že příslušnost soudu, na který byla právní věc pravoplatně vznesena, trvá, pokud výjimky zákonem zvláště nejsou stanoveny, až do jejího ukončení, třeba se i za řízení změnily okolnosti, které byly při zahájení řízení rozhodující pro příslušnost. Co do místa vymezena jest příslušnost soudu na obvod jemu přikázaný. Ovšem ani ve svém obvodu nesmí soud samostatně vystupovati, je-li nutno provést soudní úkon v budovách vojenských nebo vojskem obsazených; smí tak učiniti jen po předchozím zpravení velitele budovy a za účastenství vojenské osoby, určené k tomu velitelem budovy. Naopak zase smí soud překročiti hranice svého obvodu, ovšem v mezích státního území, je-li tu nebezpečí v prodlení, aneb je-li úkon provésti na hranicích dvou soudních obvodů; ovšem jest soud, v jehož obvodu byl takto proveden úkon cizím soudem, o tom zpravit. Pokud objemu se týče, provádí soud nejen všechny úkony, jichž jest třeba aby věc byla úplně projednána a řádně vyřízena, nýbrž rozhoduje také o všech otázkách postranných (incidenčních) a o sporných otázkách předurčujících a nad to pak provádí vedle zajištění důkazů a povolování prozatímních opatření ještě jiné úkony, které s projednaným sporem nepřímou souvisí.

Každý soud jest povinen zkoumati sám svou příslušnost. Ve sporech posuzuje soud svou příslušnost na základě údajů obsažených v žalobě; jakmile jest nařízen v řízení před sborovými soudy prvý rok, nebo u okresních soudů rok k ústnímu líčení, nemůže zpravidla soud sám od sebe se prohlásiti nepřislušným, leč že by šlo o nepřislušnost prorogací nezhojitelnou. Ve věcech nesporných, exekučních a konkursních a při prozatímních opatřeních v zásadě zkoumá rovněž soud svou příslušnost sám od sebe, není však vázán jen údaji účastníků, ani není jeho povinnost v tomto směru omezena na určité období řízení; vysloví-li svou nepřislušnost, odkáže věc na soud, který se mu jeví býti příslušným a jen v tom případě, že nelze určit, který soud jest příslušným, vysloví prostě svou nepřislušnost, jest však povinen pro dobu, než výrok tento nabude moci práva, opatříti vše, čeho jest třeba k ochraně zájmů veřejných, k pojištění práv účastníků nebo k dosažení účelu řízení.

V příslušnosti věcné sluší rozeznávati pravomoc obecnou a pravomoc kausální. Spory pravomocí jak obecné, tak i kausální jsou v prvé stolici rozděleny mezi soudy okresní a mezi sborové soudy prvé stolice a to jednak podle hodnoty sporného předmětu, jednak podle zvláštního rázu rozepře. Okresní soudy projednávají spory pravomocí jak obecní, tak i kausální; jen v Praze se projednávají spory ve věcech obchodních u zvláštního okresního soudu pro věci obchodní. Naproti tomu u sborových soudů prvé stolice projednávají se v Praze spory obecné pravomocí u zemského soudu a spory ve věcech obchodních u obchodního soudu; u ostatních sborových soudů prvé stolice projednávají se spory ve věcech obchodních v senátech obchodních, spory obecné pravomocí v senátech civilních. Věci horní, spadající do pravomocí sborových soudů prvé stolice se projednávají v horních senátech určitých krajských soudů, pokud spadají v pravomoc okresních soudů, u okresních soudů místně příslušných.

Věcná příslušnost řádných soudů se řídí trojím hlediskem: podle hodnoty sporného předmětu (*ratione valoris*), podle povahy nároku (*ratione causae*)

a podle úkonu (*ratione functionis*). Tato věcná příslušnost soudů jednotlivých druhů jest ve spisu velmi podrobně rozvedena.

Při místní příslušnosti užíváme výrazu sudiště; tím rozumíme jednak soud, který má právo a povinnost ve věci jednati, jednak soud, jemuž jsou strany v dotčeném sporu podrobeny. Sudiště, která se zakládají na vztahu osoby k obvodu určitého soudu, nazýváme osobními sudišti, ta pak, jichž základem je vztah právního poměru nebo věci k obvodu určitého soudu, nazýváme sudišti věcnými. Dále rozeznáváme sudiště: obecné, t. j. místní příslušnost určitého soudu pro všechny žaloby na určitého žalovaného, a zvláštní, které jest dáno zvláštním místním vztahem žalovaného k soudnímu obvodu; zvláštní sudiště jsou sudiště jednak osobní, jednak věcná. Zvláštní sudiště dělíme na sudiště výlučná, lze-li žalovati jen u tohoto sudiště s vyloučením sudiště obecného, a na sudiště na výběr daná, je-li dána žalobci volnost žalovati buď u obecného sudiště žalovaného anebo u sudiště zvláštního.

Obecným sudištěm osoby fysické jest její bydliště, neb není-li ho nebo nelze-li je zjistiti, místo dočasného pobytu. U osob hromadných jest obecným sudištěm, jde-li o erár, sídlo té finanční prokuratury, která jest v daném případě povolána zastupovati erár, jde-li o zemi, sídlo zemského výboru resp. zemské správní komise, u obce jest to sídlo obecního zastupitelstva, a pokud jde o jinak veřejné korporace, fondy, kostely, obroči, nadace, všeužitečné ústavy, spolky, majetkové podstaty, obchodní společnosti podle druhé knihy obchodního zákona, hospodářská a výrobní společenstva, společnosti s ručením omezeným a těžařstva, jest to jejich sídlo resp. v pochybnosti místo, kde se vede správa.

Zvláštní osobní sudiště jsou sudiště místa zaměstnání, sudiště podniku, sudiště podle majetku a sudiště plavců. Zvláštní věcná sudiště jsou odůvodněna držbou, věcnými právy a reálnými břemeny sudiště podle polohy věci — *forum rei sitae* — sudiště věci obtížené, sudiště pro žalobu z kupeckého práva za držovacího; obligacními právy sudiště místa splnění, sudiště dřívějšího bydliště, sudiště lodníků a lodního mužstva, sudiště pro spory z nájmu lodí, z námezdního poměru lodního mužstva a z dopravy nákladu po moři, sudiště pro spory z nájmu, sudiště pro spory z dílčích dluhopisů sudiště pro spory ze svazových poměrů, sudiště pro pohledávky kupců za zboží, sudiště pro nároky podle zákona o ručení železnic, sudiště pro žaloby na náhradu škody způsobené provozem silostrojů, sudiště pro spory proti pojistníkovi ze smlouvy pojišťovací a sudiště pro spory syndikátní; právem rodinným sudiště ve věcech manželských, podpůrné sudiště pro žaloby z poměru mezi manžely nebo z poměru mezi rodiči a dětmi; přitažlivosti nesporného řízení sudiště pro sporné věci pozůstalostní, sudiště pro spory svěřenské a lenní, sudiště konkursní. Dále máme sudiště založená souvislostí jedné věci s jinou; předem podružná sudiště výlučná: sudiště pro zajištění důkazu, sudiště společenství ve sporu a sudiště hlavní rozepře a podružná sudiště daná na výběr, sudiště hlavní rozepře podle druhého odstavce § 94 jur. n. pro žaloby zmocněnců procesních a zmocněnců pro doručování, sudiště žaloby navzájem a sudiště pro žaloby o náhradu škody nebo o plnění interestu pro nesplnění závazku k jednání nebo opomenutí. Konečně dlužno uvéstí zvláštní sudiště z důvodů předpojatosti neboli sudiště pro žaloby soudců a proti soudcům.

Ohledně cizinců platí všeobecné předpisy, takže co do otázky příslušnosti soudu není rozdílu, zda žalovaný jest tuzemec či cizomec. Vedle toho však jsou pro cizince také zvláštní sudiště, která pro tuzemce vůbec neplatí. V tomto směru dlužno uvéstí: cizozemské ústavy, společnosti, společenstva a jinaké sdružení osob a cizozemské majetkové podstaty lze žalovati také u soudu, v jehož obvodu mají své trvalé tuzemské zastupitelstvo nebo aspoň orgán, který obstarává jejich tuzemské věci, a dále platí zde sudiště vzájemnosti (*forum retorsionis*).

Příčiněny jsou dva dodatky. Prvý dodatek jedná o jazykovém právu v řízení soudním.

Jazykové právo bylo upraveno jazykovým zákonem z 29. února 1920, čís. 122 sb. zák. a nař., který tvoří součástku ústavní listiny. Jazykový zákon tento stanovil však jen vůdčí zásady, podrobné provedení těchto zásad bylo

vyhrazeno vládě. To se stalo vládním nařízením z 3. února 1926, čís. 17 sb. zák. a nař. Tímto nařízením byl proveden jazykový zákon pro obor ministerstev: vnitra, spravedlnosti, financí, průmyslu, obchodu a živnosti, veřejných prací, veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, dále pro veřejné korporace, které podléhají těmto ministerstvům a pro úřady místní samosprávy.

Základem jazykového práva jest jednak pojem státního jazyka, jednak pojem národní menšiny. Státním jazykem jest jazyk československý; čeština a slovenština jsou v celé oblasti republiky československé rovnou měrou a rovnocenně jazykem státním. Národní a jazykovou menšinou rozumí zákon a nařízení státní občany republiky československé téhož, avšak jiného než státního jazyka, jichž obývá podle výsledku soupisu lidu úředně uveřejněného aspoň v jednom soudním okrese republiky nejméně 20 %. K tomu dlužno dodat: rozhodný jest úředně uveřejněný výsledek posledního soupisu lidu; jde zde jen o státní občany československé, kteří jsou téhož, avšak jiného než státního jazyka, bydlí v obvodu téhož okresního soudu; potřebná nejméně 20 % menšina se počítá zvláště pro každý obvod okresního soudu z napočteného celkového počtu obyvatelstva okresu.

Příslušníky jazyka národní menšiny mohou být nejen osoby fyzické, nýbrž i osoby právnícké a jim podobné samostatné subjekty právní, dále samosprávné úřady, zastupitelské sbory, církevní úřady a jiné korporace. Příslušnost k národní menšině se posuzuje u fyzických osob podle řeči podání, jde-li o podání písemně, a jde-li o ústní jednání, podle údaje strany. U právnických osob a jim podobných samostatných subjektů právních, samosprávných zastupitelských sborů, církevních úřadů a jiných korporací podle toho, v jakém jazyku jsou zapsány ve veřejném rejstříku, nebo jaký mají jednacím jazyk podle stanov, jednacího řádu, nebo podle jiných vnitřních předpisů, po případě podle jazykového nařízení; mají-li tyto subjekty právní několikerojazyčnou řeč a jazykem zápisu nebo jednacím řečí jest také jazyk státní, jest rozhodný jazyk státní, jinak ten jazyk menšinový, který v zápisu nebo jako jednacím řečí jest uveden na prvním místě. Při nadacích a podobných účelových jměních rozhodný jest jazyk, kterým se vede správa nebo který vyplývá z účelu nebo z listiny zřizovací. Při majetkových podstatách rozhodný jest jazyk posavadního vlastníka zůstavitele, úpadce atd. Zástupci státu jakožto strany užívají vždy státního jazyka.

Pro úřadování platí jako pravidlo, že v úředním styku se stranami jsou soudy zásadně povinny a oprávněny přijímat podání a návrhy stran, sepisovati jejich prohlášení, vyřizovati podání a návrhy, vykonávati zápisy do veřejných knih, rejstříků a jiných záznamů, ověřovati podpisy na listinách, atd., jen ve státním jazyku. V oboru vnitřního úřadování jsou soudy zejména povinny a oprávněny jen ve státním jazyku opatřovati podání značkou, konati porady, dopisovati si vespolek a jiným státním i samosprávným úřadům, zastupitelským sborům a veřejným korporacím, používatí všech tiskopisů, zejména rejstříků, záznamů a seznamů, a do nich zapisovati, vydávati vyhlášky, označovati vně i uvnitř budovy i úřadovny a podávati zprávy, sdělení a výkazy nadřízeným úřadům.

Výjimečná ustanovení platí pro soudy, jichž působnost se vztahuje na soudní okres s jazykovou menšinou. I tyto soudy jsou bezvýjimečně oprávněny a povinny, aby jen ve státním jazyku vytiskly podací značku na spisech, přetiskovaly kolky razítkem, konaly porady, udržovaly úřední styk mezi jednotlivými odděleními a dávaly příkazy kancelářím, dále aby si dopisovaly vespolek, i státním a samosprávným úřadům, zastupitelským sborům a veřejným korporacím a podávaly zprávy, sdělení a výkazy nadřízeným úřadům. Avšak ve smyslu těchto výjimečných ustanovení jsou soudy povinny a oprávněny přijímatí od příslušníků přípustného menšinového jazyka podání také v tomto jazyku. V ústním styku mají strany, obvinění nebo jiní příslušníci jazyka menšiny právo užívati svého jazyka a v tomto jazyku se s nimi u soudu také jedná a jejich výpovědi se rovněž v tomto jazyku zapisují. V trestních věcech jest veřejný žalobce povinen vznést žalobu proti obviněnému, který jest příslušníkem jazyka menšiny, ve státním i v tomto menšinovém jazyku; rovněž soud prohlásí ústně obžalobu, své nálezy a usnesení i příslušné poučení v jeho jazyku. Vyřízení se dává nejen ve státním, nýbrž i v jazyku podání. Strana, která jest příslušníkem jazyka

menšiny a již se dostalo vyřízení jen ve státním jazyku, může žádati, aby jí bylo dáno vyřízení i v jejím jazyku. V duchu těchto ustanovení se vyřizují i jinaká podání a jinaké věci, provádějí se knihovní zápisy, zápisy do veřejných rejstříků, výpisy z veřejných knih a rejstříků, doložky o ověření podpisu, vyhlášky a pod.

V okrese, kde jsou aspoň dvě třetiny státních občanů okres obývajících příslušníci tétohož, avšak jiného než státního jazyka, jsou připuštěny ještě další výjimky. Soudy okresní přijímají podání jen v menšinovém jazyku a jen v menšinovém jazyku vyřizují podání, projednávají se stranami, činí o tom úřední zápisy a záznamy ve spisech a vydávají nálezy a usnesení a pod. Rovněž soudy instančně bezprostředně nadřazené ve věcech, které byly projednány a vyřízeny jen v jazyku menšiny; rovněž okresní soud vede předstupkové řízení trestní a přípravné vyhledávání o zločinech a přečinech ve svém obvodu jen v tomto jazyku. Úřední pečeť na vyřízeních a listinách, je-li nezbytnou součástí vyřízení pro strany, se tiskne v jazyku státním a menšinovém a to se slovní výplní v jazyku státním na předním místě.

V písemném styku soudů s obcemi a naopak platí tato pravidla: soud jest oprávněn přijímat podání v menšinovém jazyku, který jest jednacím jazykem obce. Není však oprávněn přijímat podání v jednacím jazyku obce, není-li vůbec oprávněn přijímat podání v menšinovém jazyku, aneb není-li jednacím jazykem obce menšinovým jazykem; v takovémto případě jest obec povinna dopisovati soudu v jazyku státním. Obcím s menšinovým jednacím jazykem dopisují soudy, jež jsou oprávněny přijímat podání a vydávati vyřízení i nebo jen v tomto jazyku, v jednacím jazyku obce: naopak dopisují soudy v jazyku státním obcím, které nejsou oprávněny přijímat podání v jiném než státním jazyku, nebo v jiném menšinovém jazyku, než jest jejich jednacím jazykem.

Otázka užívání jazyka při soudech jest jazykovým zákonem, protivou k praxi bývalého nejvyššího soudu ve Vídni v posledních letech předpřevrátových, která tuto otázku prohlásila za věc judikatury, prohlášena za věc státní správy odděleně od věci, ve které vzešly spory o užití jazyka. Vládní nařízení věc tuto podrobněji upravuje. Spisovatel vítá sice tento pokus zákonodárce vyřešiti otázku jazykovou u soudů, nicméně vyslovuje určité pochybnosti, zda tato cesta jest správná a zda jest ve shodě s platným právem procesním, a podrobně celou tuto otázku rozebírá.

V závěru tohoto dodatku se pojednává o jazykové způsobilosti soudců a soudních orgánů a o jazyku zkoušek.

Dodatek II. jedná o nápravě výroků úřadů správních o nárocích soukromoprávních pořadem práva.

Ústavní listina v § 105 stanoví, že ve všech případech, ve kterých úřad správní podle zákonů o tom vydaných rozhoduje o nárocích soukromoprávních, jest straně tímto rozhodnutím dotčené volno domáhati se po vyčerpání opravných prostředků nápravy pořadem práva; podrobnosti upravuje zákon. Prováděcí zákon k tomuto ustanovení byl skutečně také již vydán; jest to zákon z 15. října 1925, čís. 217 sb. zák. a nař.

Předmětem nápravy pořadem práva jsou nároky soukromoprávní, o kterých podle zákonů o tom vydaných bylo rozhodnuto úřady správními. Hmotné předpoklady jsou. Že tu jde o nárok soukromoprávní, že o něm rozhodl úřad správní, že strana vyčerpala opravné prostředky řízení správního a že se nápravy lze domáhati pořadem práva. Žalobu jest podati u soudu příslušného věcně a místně podle obecných ustanovení. Strana má však na vůli domáhati se nápravy dvojitou cestou: jednak stížností k nejvyššímu správnímu soudu, jednak pořadem práva.

Byla-li nejprve podána stížnost k nejvyššímu správnímu soudu, může míti rozhodnutí tohoto soudu dvojitý obsah: buď tento odmítne stížnost z důvodu, že věc spadá v příslušnost řádných soudů, aneb ji vyřídí jinakým způsobem. V prvním případě jest nastoupiti pořad práva u řádného soudu v propadné

lhůtě třiceti dnů, čítajíc ode dne, kdy bylo straně dodáno odmítavé rozhodnutí nejvyššího správního soudu. V druhém případě jest možno, že nejvyšší správní soud stížnost vyřídil ve věci; tím jest vyřčeno, že nárok jest veřejnoprávní, čímž pořad práva jest vyloučen. Jest však také možno, že nejvyšší správní soud odmítl stížnost z jiného formálního důvodu, než toho, že věc spadá v příslušnost řádných soudů; tu jest straně volno nastoupiti pořad práva, avšak propadná lhůta se čítá v tomto případě, nikoli ode dne, kdy bylo straně dodáno toto rozhodnutí, nýbrž ode dne, kdy bylo straně dodáno rozhodnutí správního úřadu, který rozhodoval s konečnou platností.

Byl-li nejprve nastoupen pořad práva, jest možno opět dvojí: soud prohlásí pořad práva buď za nepřipustný aneb za přípustný. V prvním případě může strana podati do rozhodnutí správního úřadu stížnost k nejvyššímu správnímu soudu, ovšem, když byla prve vyčerpala všechny přípustné opravné prostředky řízení soudního. Avšak nejvyšší správní soud může stížnost odmítnouti z důvodu, že věc patří na pořad práva. Tímto výrokem jsou soudy vázány, a věc se nyní projedná u řádných soudů. V druhém případě se věc přirozeně projedná před řádnými soudy.

Řízení u řádného soudu se zahajuje zpravidla žalobou, výjimečně návrhem v řízení nesporném. Žalobu, resp. návrh je podati v propadné lhůtě 90 dnů ode dne, kdy bylo straně dodáno rozhodnutí správního úřadu, který rozhodoval s konečnou platností; eventuální kratší lhůty byly uvedeny již výše. Žaloba se nedomáhá zrušení nebo změny výroku správního úřadu, nýbrž obsah žaloby jest dán obsahem tohoto výroku. Řízení zahájené u řádných soudů jest proti provedenému řízení správnímu naprosto samostatné, jest tu novum iudicium; ovšem jen řízení jest samostatné, předmět i strany soudního řízení jsou dány řízením správním. Předmětem soudního řízení zůstává nárok, který byl uplatňován v řízení správním, a jak o něm také tímto úřadem bylo rozhodnuto; stranami zůstávají ti, jimiž a proti nimž, resp. pokud jimi a proti nim byl v řízení správním nárok uplatňován a rozhodnut. Soukromoprávní nárok, jak a pokud byl rozhodnutím správního úřadu straně přiznán, tvoří také základ exekuce.

Připojen jest podrobný rejstřík rozebírající celou látku spisu.

Spisovatel v předmluvě prohlašuje svůj spis za nástin jedné části svých přednášek, dodává, že jeho práce nečiní si nároku na uznání za práci vědeckou. Referent nesdílí tento náhled, pokládá jej za přílišnou skromnost se strany spisovatelovy. Předložená práce svědčí o svrchovaném ovládní látky, neobmezuje se jen na výklad zákonných předpisů, nýbrž obírá se zároveň celou řadou otázek jiných, jež přímo nebo nepřímo s danou látkou souvisí; vedle toho přináší také samostatné úsudky. Rozdělení látky, její uspořádání a vůbec celý obsah spisu prozrazuje odborníka na slovo vzatého nejen po stránce praktické, nýbrž zajisté i theoretické a muže i vědecky naprosto zralého. Jest to práce metodou i obsahem skutečné ceny vědecké, ve které spisovatel uložil své bohaté zkušenosti z dlouholeté a rozsáhlé své praktické činnosti. Spisovatel píše v předmluvě, že šel po stopách svého učitele, tvůrce české procesuální vědy, zesnulého profesora dra Emila Otta; skutečně také jeho kniha není jen nástin přednášek pro universitní posluchače, nýbrž velmi cennou příručkou, po které každý praktický právník sáhne s největší radostí, neboť podává jemu mnohostranné poučení.

Dlužno tudíž tvrditi, že spis vyhovuje všem podmínkám skutečné práce vědecké a že znamená značné obohacení naší právníké literatury.

Prof. Dr. Boh. Baxa.

Ludwig Waldecker, profesor práv na universitě v pr. Kralovci: **Allgemeine Staatslehre**. Berlin 1927. 788 str.

Roku 1925 — tedy dva roky před vyjitím Waldeckerova objemného spisu — vydal Kelsen svou „Allgemeine Staatslehre“, v níž shrnul a doplnil své dosavadní učení. Kelsenovo souborné dílo bylo novum v každém směru. Snažil se ukázat, jak jediné lze ustavit to, čemu se říká „obecná státověda“ jako metodologicky jednotnou nauku. Řeší v něm velkou řadu problémů, imiž se dosavadní theorie zabývala a jež vyřešiti se jí nepodařilo. Kritika

normativní teorie a tudíž též posledního spisu Kelsenova může arcíř dopadnout různě, ale dnes nelze již velkopansky ignorovat nebo několika lacinými frázemi odbýt hnutí, které se rozšířilo po celé Evropě a i v jiných částech světa. V každé jiné vědě byl by podobný postup naprosto nemožný, na př. ve fyzice, která by vůči Einsteinově teorii relativity chtěla dělat „jako by se nechumelilo“. Zde povitý vědec má jen dvoji možnost: buď vyvrátit nebo přijmout. Právní věda bohužel zdá se v tomto směru mít odiosní výsadu. Zde neškodí reputaci spisovatelově, když ve svém novém díle prostě ignoruje to, čemu nerozumí nebo čemu nechce (z pohodlnosti) rozumět, nebo co se mu zkrátka nehodí do krámu. Píše vesele dále podle svého obvyklého způsobu a v literatuře nenajde se varovný hlas, který by poukázal na nesmyslnost a zbytečnost celého toho psaní, které nemůže mít konce a znamenati pokrok vědeckého poznání. Uvažují-li o tomto naprosto nevědeckém způsobu pěstování t. zv. vědy (t. j. právní), nemohu se diviti spisovatelům, kteří — jako na př. zemřelý Bernatzik — poměrně záhy přestali vědecky produkovat, majíce asi trapný pocit zbytečnosti své produkce. V právní vědě neplatí žádní Galileové nebo Einsteinové! Jejich výzkumy jsou nanejvýš pro začátečníky dobré, avšak řádným profesorům, kteří mají za sebou už několik světoborných publikací, ani nenapadne, aby změnili a opravovali podle nich svá leistra. V nich točí se pořád ještě slunce okolo země a když uznají za nutno reagovati na opačný názor, učiní tak jen letmo a mimochodem (nejlépe pod čarou) několika stručnými poznámkami jako na př., že nový názor, ač zajímavý, nevystihuje jádro věci, že přestřeluje, a že vůbec (to jest nejsilnější argument) nehoví požadavkům dnešního bohatě vyvinutého moderního žlvota, a že dá se nejlépe vysvětliti nedostatečnou znalostí legislatury a judikatury tu- a cizozemské jeho původce — a že tedy vše muže zůstatí při starém.

Přímo odstrašujícím příkladem takové knihy jest spis Waldeckerův. Je to tak zvaná „cihla“, jak se typicky vyskytuje v německém písemnictví právníckém, totiž kniha o několika stech (788!) stránek, takže by se zdálo, že autor měl místa dost na konečné rozřešení všech problémů státovědeckých a podrobné vyvrácení všech opačných názorů. Kdo má však podobné cihly číst, jmenovitě když po trpělivě četbě prvních sto stránek sezná, že v ní není nic, pranic než spousta nicotných frází, při nichž musí obdivovat dovednost autorovu, jak někdy rozprádá dlouze na celé desítky stránek nepatrný atom nějaké myšlenky, jenž dal by se vyjádřit jedinou stručnou větou? Ale ona se bude přece číst nebo bude se aspoň tak dělat, jako by se četla! Neboť naši řádní profesori nebojí se sice setrvatí při svém původním názoru, že slunce se točí kolem země, ale mají panický strach před výtkou „neznalosti literatury“. Z nouze lze totiž odпустiti přehlédnutí nějakého stručného článku (i kdyby v něm byl obsažen objev Galileův), ale cihla se musí citovat, i kdyby v ní nebylo pranic víc než potištěný papír. Odtud oblibenost tohoto cihlovitého formátu literárního u právníckých spisovatelů, dbalých své slávy.

Vůči tomuto neutěšenému stavu reklamuje pisatel těchto řádků pro sebe a jemu podobné spisovatele právo nejen ignorovat, nýbrž ani nečíst nebo aspoň nedočíst věc, o níž se přesvědčil, že v ní není nic, a jejíž původce ignoruje smělé pravdy, které čtenář považuje (subjektivně) za dokázané anebo aspoň za hodné podrobného vyvrácení. Výkon tohoto práva nebudé však pro všechny autory stejné lehký; neboť on nevyžaduje sice profundi znalosti literatury, ale zato jiné malíčkosti, mnohem řídkěji se vyskytující než ona znalost: totiž soudnost do té míry vyvinutou, že dovede rozeznat originální myšlenku od bezobsažné slátaniny, byť by se tato i podávala s velkou důležitostí na několika stech stránkách.

Následkem použití onoho práva odmítá pisatel těchto řádků podati o Waldeckerově knize obvyklou recenzi. Spisovatel, který v předmluvě výslovně praví, že k literárním zjevům, vyšlým po srpnu 1925, nebral zřetel, který se — nehledě k několika stručným poznámkám — s normativní teorií vůbec nevypořádává, ale který místo toho podává udívením čtenáři na str. 53 kapitolu „Um den Begriff des Absoluten in der Musik“, který, jak známo, co nejúže souvisí s problémy obecné státovědy, nezasluhuje jí. Aby však čtenář,

který by si snad tento spis chtěl pořídit, už dnes věděl, co ho čeká, cituji mu zde místo z druhé kapitoly, jež nese titul „Organisation“, které námátkou vybírám a jež obírá se jakousi „společenskou symbolikou“. Právě se zde o jakési formě, o níž není jisto, jakého obsahu se týká, toto: „Die Form erscheint hier geradezu als ein das gesellschaftliche Zusammenleben überhaupt erst ermöglichender Selbstzweck, in dem das Symbol sich verselbständigt und die früher dem inhaltlichen Leben der Ursprungsverhältnisse obliegenden Funktionen übernimmt. Es breitet sich über die inhaltliche Welt der Ursprungsverhältnisse mit ihren zosuzagen sich von selbst ergebenden, imperativ wirkenden Normen eine spielerisch anmutende Welt der reinen Form, innerhalb deren im Wege reflektierenden Nachdenkens gefundene formale Aussprüche oder Imperative die gewünschten Richtlinien genügend deutlich erkennbar machen und damit normativ d. h. pflichtenbegründend wirken, ohne darüber dem Autor zu präjudizieren“ (str. 78).

O pozdějším osudu knihy Waldeckerově nemůže býti podle mého soudu pochybností. Zapadne tam, kam zapadlo již tolik jí obdobných literárních výtvorů. Weyr.

Branný zákon republiky československé. (XXVI. svazek „Komentovaných zákonů československé republiky.“) Poznámkami opatřil Dr. Jar. Vorel. 688 str. Váz. 75 Kč.

Svazek obsahuje nejen branný zákon ve znění novely z r. 1927, nýbrž též zákon o náhradní záloze, pak zákon o dělce presenční služby a o mírovém počtu vojska, dále zákon o dělesloužících poddůstojnících, zákon o četnictvu a zákon o vyživovacím příspěvku pro rodiny osob vykonávajících činnou službu vojenskou; krom toho jsou v něm otištěny též nové branné předpisy.

Texty všech těchto zákonů a předpisů jsou ve zmíněné knize doprovázeny podrobnými vysvětlivkami, čerpanými hlavně z příslušných důvodových zpráv a normativních vnosů, pak ze soudní judikatury a úřední praxe; příslušnými odkazy na dřívější právní předpisy je pak ulehčeno srovnání nového právního řádu s ustanoveními dřívějšími.

Dr. Jaroslav Krejčí: **Narizení contra legem** (Knihovna spisů pro politiku a vědy státní. Sv. I.), 1927, 70 str. Cena 15 Kč. K obsahu tohoto pojednání, které vyšlo též v časopise „Parlament“, se ještě podrobněji vrátíme.

Juraj Andrassy: **Kritički pogledi na teoriju o narodnoj suverenosti.** Zagreb, 1927, 84 str.

Dr. Leonid Pitamic: **Država.** 1927, 480 str. Pitamicovo obsáhlé dílo z oboru obecného práva státního jest první toho druhu v jazyku slovinském. Pro svou osobu vítám zvláště vše, že pochází od autora, který jest vynikajícím reprezentantem normativní teorie v Jugoslavii a litují, že jazykové obtíže mně znemožňují podrobnější referát o něm. F. W.

Prof. Dr. Frant. Weyr: **O metodě sociologické.** (Sbírkky spisů právnických a národohospodářských sv. XXXIII.), 1927, 63 str. Cena 15 Kč.

„Revue internationale de la théorie du droit“ (Vydávají Léon Duguit, Hans Kelsen, Fr. Weyr. Redaktor Jar. Sedláček.) II. ročník, 1. sešit: Antonio Pagano (Roma): Personalité juridique et représentation légale de l'incapable. Edmund Mezger (Marburg): Recht und Erfahrung, Alfred Verdross (Wien): Völkerrechtsgemeinschaft und Bundesstaat, Georges Tassitsch (Ljubljana): Le réalisme et normativisme dans la science juridique, Fritz Schreier (Wien): Eine französische reine Rechtslehre. — Bibliographie.

Prof. Dr. Adolf Merkl: **Allgemeines Verwaltungsrecht,** Viedeň-Berlín, 1927, nakl. Julius Springer, 400 str. K této velmi důležité nové publikaci z oboru práva správního se ještě podrobněji vrátíme.

Vědecká ročenka právnické fakulty Masarykovy university v Brně. VI. roč. (1927), str. 276. Cena 25 Kč. Vyšla jako číslo XXXII. Sbírkky spisů právnických a národohospodářských a obsahuje tato pojednání: Prof. Dr. Karel Engliš: Státní rozpočet na rok 1928, prof. Dr. František Weyr: O metodě sociologické, prof. Dr. Jaroslav Kallab: Právní filosofie

a výklad zákonů, prof. Dr. Dobroslav Krejčí: Provádění naší poválečné reformy pozemkové v praxi. Její kritika, prof. Dr. Jaromír Sedláček: Nároky vlastníka souboru velkého majetku pozemkového na zabranou půdu, prof. Dr. Jan Loevenstein: Výnosové daně a progresivní metoda zdaňovací, prof. Dr. František Čáda: České právo kolem r. 1400 a kniha Ondřeje z Dubé, doc. Dr. Karel Kizlink: Vývojová tendence práva akciových společností v době nejnovější, doc. Dr. František Vážný: O právní úpravě přepravní smlouvy podle francouzského práva obchodního a otázek, s ní souvisejících, prof. Dr. Jaromír Sedláček: Dějiny fakulty ve školních letech 1925/26 až 1926/27. (W.)

